



### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถขั้นพื้นฐานและให้สามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามสมควรแก่วัยได้ (กรมวิชาการ : 2525) ในระดับนี้จึงมีความสำคัญมากเพราะถือว่าเป็นการสร้างรากฐานของชีวิตจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระดมสรรพกำลังจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอันดับแรก จึงจะเกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน

โรงเรียนกับชุมชนและคณะกรรมการการศึกษานั้นจะต้องร่วมมือกันประคับประคองการศึกษาในท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีความจำเป็นและความประสงค์ที่ตรงกันสอดคล้องกับความคิดเห็นของ เสน่ห์ จามริก (2526) ที่ว่า "การมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่นนั้น นับเป็นปัจจัยจำเป็นต่อการอำนวยความสะดวกเสริมให้ระบบศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ในสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาคมนั้นได้เป็นอย่างดีที่สุด" โรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชนบทโรงเรียนกับชุมชนจึงมีส่วนส่งเสริมหรือเกื้อกูลกันดังที่ อุทัย บุญประเสริฐ (2528) ได้ให้ทัศนะว่า "โรงเรียนประถมศึกษาอาจมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาชุมชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเป็นอันมาก" สอดคล้องกับความคิดเห็นของ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527) ที่ว่า "โรงเรียนได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากชุมชนในรูปของภาษีและความช่วยเหลือพิเศษดังนั้น โรงเรียนจึงมีข้อผูกพันทางกฎหมาย ศีลธรรมและความรับผิดชอบร่วมกันกับชุมชน"

จากการประมวลความคิดเห็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนกับชุมชนจำเป็นต้องสร้าง ความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โรงเรียนจะดำเนินงานไปเพียงลำพังไม่ได้ต้องคำนึง สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นหรือชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ฉะนั้นการให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้จึงมี ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษามาตั้งที่ เกษม ศิริสัมพันธ์(2525) ชี้ให้เห็นว่า "การจัดการ ศึกษาให้มีประสิทธิภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคตต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นระดับต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ให้ความสนับสนุนการศึกษาที่มีไปจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ย่อม จะมีประสิทธิภาพไม่ได้ "ส่วน สมาน แสงมะลิ (2521) เน้นการมีส่วนร่วมและประสาน กันระหว่างส่วนราชการ กลุ่มชาวบ้านและเอกชนในการที่จะระดมสรรพกำลังในการพัฒนาการ ศึกษาให้มากที่สุด สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในข้อ 13 ระบุว่า "ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบัน สังคมอื่น ๆ และสื่อมวลชนให้มีส่วน ร่วมในกระบวนการศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น" และข้อ 19 ระบุว่า "ระดมจัดสรรและใช้ทรัพยากรการศึกษาอย่างมี ประสิทธิภาพและเป็นธรรม (แผนการศึกษาแห่งชาติ : 2535)

นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติยังได้กล่าวถึงทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ในข้อ 37 โดยได้ระบุว่า "ให้หน่วยงานทางการศึกษาประสานการวางแผนและการดำเนินงาน ที่เกี่ยวกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างประเทศมาใช้ ประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด โดยสอดคล้องกับนโยบายความจำเป็นเร่งด่วนและทิศทาง การพัฒนาการศึกษาของประเทศ" (แผนการศึกษาแห่งชาติ : 2535) จากข้อมูลดังกล่าวแผน การศึกษาได้กำหนดที่จะให้บุคคลหลายฝ่ายได้ร่วมกันพัฒนาการศึกษาร่วมกัน มีการระดมทรัพยากร ในชุมชน เพื่อร่วมกันจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ มากขึ้น

จากเอกสารการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพประถมศึกษา 2523-2534 (ม.ป.ป) ได้สรุป นโยบายการพัฒนาการประถมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาปี 2535 ดังนี้

1. จัดบริการการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน
2. จัดบริการซ่อมเสริมด้านความพร้อมและสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนประถมศึกษา
3. ปรับปรุงกระบวนการบริหาร กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้โดยเฉพาะการเรียนการสอนและการนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษา
4. ส่งเสริมนวัตกรรมที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาการประถมศึกษา
5. จัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอและเสมอภาคทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
6. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการประถมศึกษา
7. กระจายโอกาสทางการประถมศึกษาทั่วไป
8. ส่งเสริมการวางแผนและการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยตลอดจนการจนการนำผลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา

ในการจัดการศึกษาทุกระดับงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะงานวิชาการช่วยพัฒนาสติปัญญา ทักษะและเจตคติของผู้เรียนทำให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าต่อสังคม สันต์ ธรรมบำรุง (2522) กล่าวว่า "การบริหารหลักสูตรเป็นการบริหารงานด้านวิชาการหรือการเอาหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเปรียบการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากที่สุด" ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สูดใจ เหล่าสุนทร (2505) กล่าวว่า "งานวิชาการเป็นหัวใจของหน่วยงานทางการศึกษา งานวิชาการจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก สถาบันการศึกษาจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับฝ่ายวิชาการ ถ้าฝ่ายวิชาการอ่อนฝ่ายอื่นก็อ่อนตาม" และการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพจะต้องใช้สรรพกำลังทั้งในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้งานวิชาการบรรลุตามเป้าหมาย

จากความสำคัญทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยามีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูงและภูเขา มีป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติ ตลอดจนแร่ธาตุต่าง ๆ เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 6,335.06 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,956,413 ไร่ ภูมิอากาศทั่วไปมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูหนาวและฤดูฝน สภาพทางสังคมมีประชากรทั้งหมด 504,502 คน นอกจากนี้ ยังมีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น แม้ว อีโก้ มีประชากรชาวเขา 12,808 คน หรือร้อยละ 2.54 ของประชากรทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งชาวเขาอาศัยอยู่มากที่สุดในพื้นที่อำเภอปง รongลงมือคือ อำเภอเชียงคำ รายได้ถ้าเฉลี่ยต่อบุคคล 9,092 บาทต่อปี ทางด้านการศึกษาในปีการศึกษา 2535 มีสถานศึกษาหรือโรงเรียนทั้งหมด 324 โรงเรียน (สำนักงานจังหวัดพะเยา:2535) ในจำนวนนี้มีโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา 290 โรงเรียน จำนวนครูต่อนักเรียน 1:16 (15.52) จำนวนห้องเรียนต่อนักเรียน 1:21 (20.90) โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตรเท่าที่ควร ทั้งนี้ในการสอนบางเนื้อหาวิชานั้น ๆ โรงเรียนขาดครูอาจารย์ที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์เฉพาะด้าน โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แม้โรงเรียนจะขาดครูผู้สอนดังกล่าว แต่ปรากฏว่าในชุมชนแต่ละแห่งก็มีทรัพยากรท้องถิ่นครบทั้งสี่ประเภทคือ

ทรัพยากรบุคคลเช่น พระภิกษุหรือนักบวชในศาสนาต่าง ๆ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการศึกษา ศึกษาพิเศษ นักวิชาการตลอดจนผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ

ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นเช่น สถานประกอบการต่าง ๆ สถานที่ราชการ ห้องสมุด หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สถานศึกษา ศาสนสถาน

ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ได้แก่ ดิน หิน แร่ แม่น้ำยม กว๊าน น้ำตก ถ้ำต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากเหมาะสมสำหรับศึกษา หินงอก หินย้อยตามถ้ำต่าง ๆ นอกจากนั้นก็ยังมีป่าไม้ ภูเขาซึ่งเป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ที่นำมาศึกษาได้

ทรัพยากรทางสังคมในท้องถิ่นประกอบด้วย วัฒนธรรม ประเพณี เช่น ประเพณีสลาก-  
ภัตต์ ประเพณีการรตน้ำดำหัว การเรียกขวัญ การสู้ขวัญควาย การส่งเคราะห์ การสืบชะตา  
การฟ้อนเล็บ การทอดกฐินและการทอดผ้าป่า ฯลฯ เป็นต้น

ทรัพยากรดังกล่าวนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดงานวิชาการของสถานศึกษา  
และได้มีอยู่เป็นจำนวนมากในแต่ละอำเภอ และแต่ละท้องถิ่นสมควรที่จะได้นำมาใช้ประโยชน์ใน  
การจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง การจัดงานวิชาการของ โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียน  
ดีเด่นของจังหวัดพะเยาได้มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ในการจัดงานวิชาการมาพอสมควร โดย  
เฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรบุคคล (คู่มือการดำเนินงานวิทยายานอก สปจ.พะเยา : 2535)  
อีกประการหนึ่งจังหวัดพะเยาได้มีโครงการระดับจังหวัด ในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น  
ในการบริหารการศึกษาและได้มอบหมายให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอนำไปปฏิบัติโดยได้จัด  
ทำแผนการดำเนินการและให้มีการรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนอย่างเป็นระบบ  
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ประเภทต่าง ๆ ในงาน  
วิชาการของ โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เพื่อผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาพัฒนาการ  
จัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ในงานวิชาการของ โรงเรียนประถมศึกษา  
ดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ในงานวิชาการของ โรงเรียนประถม-  
ศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา

### ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะสภาพและปัญหาในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยาที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา ในปี 2531-2535 จำนวน 12 โรงเรียน
2. ทรัพยากรท้องถิ่นที่จะศึกษาจำแนกตามประเภท กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2526) ซึ่งแบ่งประเภทของทรัพยากรในท้องถิ่นออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่
  - ทรัพยากรบุคคล
  - ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น
  - ทรัพยากรธรรมชาติ
  - ทรัพยากรทางสังคม
3. งานวิชาการในการวิจัยครั้งนี้จะครอบคลุมขอบเขตงานวิชาการของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา (สพจ.พะเยา : 2535) ดังนี้
  - 3.1 งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
    - จัดทำหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร
    - ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร
    - การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
    - การนำหลักสูตรไปใช้
  - 3.2 งานการเรียนการสอน
    - การจัดครูเข้าสอน
    - การจัดตารางสอน
    - การเตรียมการสอน
    - การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
    - การสัทธิการสอน
    - การสอนซ่อมเสริม

- 3.3 งานสื่อการเรียนการสอน
- การจัดสื่อการเรียนการสอน
  - การใช้สื่อการเรียนการสอน
  - การเก็บ บำรุง รักษาสื่อการเรียนการสอน
- 3.4 งานวัดและประเมินผล
- การศึกษาทำความเข้าใจระเบียบการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร
  - การจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลตามหลักสูตร
  - การใช้เครื่องมือวัดและประเมินผล
- 3.5 งานห้องสมุด
- การจัดหา จัดทำเอกสารสำหรับครูและนักเรียน
  - การเก็บรักษาหนังสือ
  - การให้บริการ
- 3.6 งานนิเทศการศึกษา
- การจัดนิเทศงานวิชาการในโรงเรียน
  - การนิเทศการสอน
  - กิจกรรมการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- 3.7 งานด้านการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน
- การวางแผนปฏิบัติงานวิชาการ
  - การปฏิบัติงานวิชาการตามแผน
  - การประเมินผลตามแผนงานวิชาการ
- 3.8 งานส่งเสริมการสอน
- การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
  - การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน
- 3.9 งานประชุมอบรมทางวิชาการ
- การจัดอบรมทางวิชาการ
  - การประชุมครูภายในโรงเรียน

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลที่ช่วยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ได้ตระหนักถึงการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้มากขึ้น อันจะส่งผลให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพะเยา มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา ในการเตรียมการป้องกันปัญหาและการแก้ปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

### ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาใต้เด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวน 12 โรงเรียนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ข้อค้นพบบางประการ จึงไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้กับโรงเรียนทั่วประเทศ

### คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย

1. ทรัพยากรท้องถิ่น หมายถึง บุคคล สถานที่ วัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการของโรงเรียนได้
2. ทรัพยากรบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน ข้าราชการ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ประสบผลสำเร็จในอาชีพ ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีคุณค่าทางการศึกษาและสามารถนำมาใช้ในงานวิชาการของโรงเรียน
3. ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ได้คิดประดิษฐ์หรือสร้างขึ้น มาใช้ประโยชน์เช่น สถานที่ราชการ นิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สวนสัตว์ สถานีวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น



4. ทรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหรืออยู่ตามธรรมชาติ เช่น สัตว์บก สัตว์น้ำ แหล่งน้ำ कुคลอง หนอง บึง ทะเล ป่าไม้ ภูมิอากาศ ฯลฯ เป็นต้น
5. ทรัพยากรทางสังคม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ประเพณีวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น
6. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น หมายถึง สภาพหรือลักษณะการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ กับงานวิชาการของโรงเรียน
7. โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพะเยา ที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดให้เป็นโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นประจำปีการศึกษา 2531-2535
8. วัสดุทัศนูปกรณ์ หมายถึง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เทป เครื่องฉายสไลด์ โทรทัศน์ และวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่มีอยู่ในโรงเรียน
9. สถานีวิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย หมายถึง สื่อมวลชนภายนอก โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ได้นำมาใช้ในงานวิชาการ
10. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หมายถึง ผู้นำทำหน้าที่บริหารการศึกษาในระดับ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยารวมทั้งผู้ช่วย หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทน

#### การนำเสนอผลการวิจัย

- การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 บท พร้อมด้วยรายการอ้างอิงและภาคผนวกดังนี้
- บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ข้อจำกัดของการวิจัย คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย
  - บทที่ 2 กล่าวถึง ทฤษฎีหลักการ แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - บทที่ 3 กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากร เครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
  - บทที่ 4 กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูล
  - บทที่ 5 กล่าวถึง การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ รายการอ้างอิง และภาคผนวก